

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних економічних відносин, управління і бізнесу
Кафедра державного управління і місцевого самоврядування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

на тему: **ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ЩОДО ПОЛІПШЕННЯ
ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ**

Виконав: здобувач другого (магістерського)
рівня вищої освіти групи БУА
спеціальності 281 «Публічне управління та
адміністрування»
освітньо-професійної програми
«Публічне управління та адміністрування»

Пасічник О. В.

(прізвище та ініціали)

Керівник

Філіппова В. Д.

(прізвище та ініціали)

Хмельницький 2025 року

ХЕРСОНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет міжнародних економічних відносин, управління і бізнесу

Кафедра державного управління і місцевого самоврядування

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

Освітньо-професійна програма: Публічне управління та адміністрування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри,

д. держ. упр., професор

_____ **Вікторія ФІЛІПОВА**

« _____ » _____ 2025 року

З А В Д А Н Н Я

НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ МАГІСТРА

Пасічник Оксани Василівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи Державна політика щодо поліпшення демографічної ситуації в Україні

керівник роботи Філіппова Вікторія Дмитрівна, д. держ. упр., професор.

затверджена наказом закладу вищої освіти від 16.09.2025 р. № 435-с

2. Строк подання студентом роботи грудень 2025 року

3. Вихідні дані до роботи законодавчі та нормативні документи, підручники, посібники, наукові статті, монографії, мережа Інтернет

4. Зміст кваліфікаційної роботи магістра (перелік питань, які потрібно розробити) Теоретичні основи державної демографічної політики. Аналіз демографічної ситуації в Україні. Напрями удосконалення державної політики щодо поліпшення демографічної ситуації.

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Робота містить 5 таблиць та 2 рисунка.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Ім'я, прізвище та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
<i>Консультант з написання I-III розділів</i>	<i>Вікторія ФІЛІППОВА, доцент</i>	<i>16.09.2025 р</i>	
<i>Консультант з нормоконтролю</i>	<i>Наталія КРЕТОВА, провідний фахівець</i>		

7. Дата видачі завдання 16.09.2025 р

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи магістра	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Огляд літературних джерел з теми	<i>16.09.2025-19.09.2025</i>	<i>Виконано</i>
2.	Складання і затвердження плану роботи	<i>20.09.2025-24.09.2025</i>	<i>Виконано</i>
3.	Написання I розділу	<i>25.09.2025-14.10.2025</i>	<i>Виконано</i>
4.	Написання II розділу	<i>15.10.2025-28.10.2025</i>	<i>Виконано</i>
5.	Написання III розділу	<i>29.10.2025-16.11.2025</i>	<i>Виконано</i>
6.	Формулювання висновків за темою дослідження	<i>17.11.2025-23.11.2025</i>	<i>Виконано</i>
7.	Оформлення роботи	<i>24.11.2025-26.11.2025</i>	<i>Виконано</i>
8.	Надання роботи керівнику для перевірки та написання подання	<i>27.11.2025-07.12.2025</i>	<i>Виконано</i>
9.	Подання роботи для перевірки у КСПНП	<i>08.12.2025</i>	<i>Виконано</i>
10.	Захист роботи в ЕК		

Здобувач _____ Оксана ПАСІЧНИК
(підпис) (ім'я та прізвище)

Керівник роботи _____ Вікторія ФІЛІППОВА
(підпис) (ім'я та прізвище)

АНОТАЦІЯ

Пасічник О. В. Державна політика щодо поліпшення демографічної ситуації в Україні – Рукопис. Кваліфікаційна робота магістра за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування». Херсонський національний технічний університет. Хмельницький, 2025.

У роботі здійснено комплексне дослідження державної політики щодо поліпшення демографічної ситуації в Україні в контексті публічного управління. Актуальність теми зумовлена загостренням демографічної кризи, що проявляється у скороченні чисельності населення, зниженні народжуваності, підвищенні смертності, старінні населення та масштабних міграційних процесах, які істотно посилилися в умовах повномасштабної війни та тривалої соціально-економічної нестабільності. Обґрунтовано, що демографічні дисбаланси безпосередньо впливають на соціально-економічний розвиток, ринок праці, стійкість пенсійної системи та рівень національної безпеки держави.

У межах дослідження проаналізовано теоретичні підходи до сутності та змісту демографічної політики, охарактеризовано чинну державну демографічну політику України та фактори, що визначають особливості її формування й реалізації. Проведено аналіз динаміки чисельності та структури населення України в історичному й сучасному вимірах, а також оцінено вплив демографічної ситуації на соціально-економічний розвиток і безпекові процеси. Особливу увагу приділено дослідженню державних програм і стратегічних документів у сфері демографічної політики, зокрема Стратегії демографічного розвитку України до 2040 року, та виявленню проблем їх практичної реалізації.

За результатами дослідження визначено основні напрями вдосконалення державної політики щодо поліпшення демографічної ситуації в Україні. Доведено доцільність переходу до комплексної, довгострокової та міжсекторальної демографічної політики, орієнтованої на підтримку сім'ї та батьківства, розвиток людського капіталу, зниження передчасної смертності, активну міграційну політику та створення сприятливих умов для життя і самореалізації населення у повоєнний період.

Ключові слова: демографічна політика, демографічна криза, публічне управління, міграція, народжуваність, людський капітал, національна безпека.

ANNOTATION

Pasichnyk O. V. State policy on improving the demographic situation in Ukraine – Manuscript. Master's qualification work in specialty 281 "Public management and administration". Kherson National Technical University. Khmelnytskyi, 2025.

The work carries out a comprehensive study of state policy on improving the demographic situation in Ukraine in the context of public administration. The relevance of the topic is due to the aggravation of the demographic crisis, which is manifested in a decrease in the population, a decrease in the birth rate, an increase in mortality, an aging population and large-scale migration processes, which have significantly intensified in conditions of full-scale war and prolonged socio-economic instability. It is substantiated that demographic imbalances directly affect socio-economic development, the labor market, the stability of the pension system and the level of national security of the state.

The study analyzes theoretical approaches to the essence and content of demographic policy, characterizes the current state demographic policy of Ukraine and the factors that determine the features of its formation and implementation. The dynamics of the population size and structure of Ukraine in historical and modern dimensions are analyzed, and the impact of the demographic situation on socio-economic development and security processes is assessed. Special attention is paid to the study of state programs and strategic documents in the field of demographic policy, in particular the Strategy of Demographic Development of Ukraine until 2040, and the identification of problems of their practical implementation.

The results of the study identify the main directions for improving state policy to improve the demographic situation in Ukraine. The feasibility of transitioning to a comprehensive, long-term and intersectoral demographic policy focused on supporting the family and parenthood, developing human capital, reducing premature mortality, an active migration policy and creating favorable conditions for the life and self-realization of the population in the post-war period has been proven.

Keywords: demographic policy, demographic crisis, public administration, migration, fertility, human capital, national security.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДЕРЖАВНОЇ ДЕМОГРАФІЧНОЇ ПОЛІТИКИ	10
1.1. Поняття та сутність демографічної політики та демографічної ситуації.....	10
1.2.Характеристика державної демографічної політики та фактори впливу на неї.....	23
Висновки до розділу 1	39
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ	41
2.1. Динаміка чисельності та структура населення України: історичний і сучасний аспекти.....	41
2.2 Аналіз впливу демографічної ситуації на соціально-економічний розвиток та національну безпеку.....	51
Висновки до розділу 2	56
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО ПОЛІПШЕННЯ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ.....	58
3.1. Характеристика державних програм та стратегій у сфері демографічної політики та напрями їх вдосконалення.....	58
3.2. Стратегічні орієнтири формування демографічної політики України у повоєнний період.....	68
Висновки до розділу 3	78
ВИСНОВКИ.....	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	83

ВСТУП

Актуальність теми. Сучасна демографічна ситуація в Україні характеризується глибокими кризовими тенденціями, що проявляються у стрімкому скороченні чисельності населення, зниженні рівня народжуваності, підвищенні показників смертності, процесах старіння населення та масштабних міграційних потоках. Зазначені явища набули системного характеру й істотно ускладнилися внаслідок повномасштабної війни, тривалої економічної нестабільності та загострення соціальних проблем. У сукупності ці чинники безпосередньо впливають на соціально-економічний розвиток держави, функціонування ринку праці, стійкість пенсійної системи та рівень національної безпеки, що актуалізує необхідність їх комплексного наукового осмислення в площині публічного управління. У відповідь на зазначені виклики держава формує та реалізує комплексну демографічну політику, спрямовану на стабілізацію й поступове покращення демографічної ситуації. Основними її напрямками виступають підтримка сім'ї та батьківства, стимулювання народжуваності, зниження передчасної смертності, створення умов для повернення та реінтеграції мігрантів, а також розвиток соціальної й медичної інфраструктури. Вагомим кроком у цьому напрямі стало ухвалення Стратегії демографічного розвитку України до 2040 року, яка визначає цілі, пріоритети та інструменти державної політики у сфері демографічного розвитку і передбачає реалізацію значної кількості системних заходів.

Водночас ефективність реалізації демографічної політики значною мірою залежить від рівня узгодженості дій органів публічної влади, залучення інститутів громадянського суспільства, наукового й експертного середовища, а також використання міжнародного досвіду та підтримки. Важливим чинником успішності таких заходів є глибоке розуміння причин і наслідків демографічної кризи, критичний аналіз чинних стратегічних документів і програм, а також адаптація кращих світових практик з урахуванням соціально-економічних, культурних і регіональних особливостей України.

З огляду на зазначене, дослідження державної політики щодо поліпшення демографічної ситуації в Україні набуває особливої актуальності в контексті публічного управління. Його результати мають важливе теоретичне й практичне значення для вдосконалення управлінських механізмів, забезпечення сталого розвитку держави, зміцнення економічної стабільності та збереження людського потенціалу як основи національної ідентичності та майбутнього України.

Значний внесок у вивчення соціально-демографічного розвитку, узагальнення теоретичних підходів і виявлення ключових проблем у сфері демографічних процесів зробили В. Стешенко, А. Кваша, О. Позняк, Г. Глуханова та інші дослідники. Окремий напрям наукових досліджень присвячений аналізу міграції як одного з ключових демографічних процесів, що істотно впливає на чисельність і якісний склад населення. Цю проблематику розробляли О. Малиновська, О. Хомра, О. Гладун, Е. Лібанова, В. Паніотто та інші науковці, які у своїх роботах зосереджували увагу на причинах і наслідках внутрішньої та зовнішньої міграції, трансформації міграційних потоків, а також їх впливі на ринок праці, регіональний розвиток і демографічну безпеку держави. Проблемаам демографічної кризи та пошук шляхів її подолання через удосконалення механізмів державного регулювання демографічних процесів знайшли відображення у працях Е. Лібанової, П. Шевчука, В. Сімоненка, Р. Ціщика, Л. Черничук та інших учених. У цих дослідженнях акцент зроблено на необхідності формування цілісної демографічної політики, орієнтованої на стабілізацію чисельності населення, поліпшення його якісних характеристик і забезпечення збалансованого відтворення. Проте, незважаючи на значну кількість наукових праць та дискусій питання державної політик щодо поліпшення демографічної ситуації в Україні потребує додаткового наукового осмислення.

Мета і завдання дослідження. Метою даної роботи є всебічний аналіз сучасних демографічних тенденцій в Україні, виявлення основних причин

демографічної кризи, а також оцінка ефективності державної політики, спрямованої на її подолання.

Досягнення мети дослідження потребує вирішення таких *завдань*:

- здійснити теоретичний аналіз сутності демографічної політики;
- охарактеризувати державну демографічну політику та визначити основні фактори впливу на її формування та реалізацію в сучасних умовах розвитку України;
- проаналізувати динаміку чисельності та структуру населення України в історичному та сучасному вимірах, а також оцінити вплив демографічної ситуації на соціально-економічний розвиток держави та рівень національної безпеки.
- дослідити чинні державні програми й стратегічні документи у сфері демографічної політики;
- обґрунтувати напрями удосконалення державної політики щодо поліпшення демографічної ситуації в Україні та визначити стратегічні орієнтири формування демографічної політики у повоєнний період.

Об’єкт дослідження – демографічна політика України.

Предмет дослідження - форми і способи реалізації державної політики щодо демографічного відновлення в Україні та оцінка їхньої ефективності.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано загальнонаукові та спеціальні методи дослідження. Так, статистичний метод дозволив проаналізувати кількісні показники, що відображають демографічні процеси; порівняльний аналіз дав змогу зіставити практику реалізації демографічної політики в Україні з досвідом інших держав і виявити можливості для адаптації деяких моделей до українських реалій; системний підхід забезпечив комплексний розгляд демографічної політики як багатовекторного явища, що охоплює економічну, соціальну, медичну, освітню, міграційну складові.

Структура дослідження відповідає поставленій меті та завданням і складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел.